

Rhetorick vol. 1.
GER. JO. VOSSII

ELEMENTA

RHETORICA,

ORATORIIS EJUSDEM PARTITIONIBUS

ACCOMMODATA,

Inque usum SCHOLARUM

Hollandiae & West-frisiae

EMENDATIUS EDITA.

Editio prioribus accuratior & auctior, cui etiam clara
& facilis interpungendi ratio adjicitur.

L O N D I N I,

TYPIS S. PALMER,

Impensis G. & J. INNYS, in Area occidentali D. Pauli,
M.DCC.XXIV.

1724

B

a
le
m
ex
no
ce
pe
ad
pe
pe
ce
in
re
qu
ta
de
pa
bi
m
in
be
di
co
ho

BENEVOLO LECTORI.

Volent illi, qui aliis ad terrarum situm praeceunt viam, initio tabella quapiam ob oculos ponere principes orbis partes, & celebriores aliquot nationes. Qualis opera, utcumque levis & frivola videatur, voluptatem nihilominus suam habet, nec fructus eam penitus expertem. Nam siue hic sistere libeat; quis non videt satius omnino esse, ut rei tam excellentis gustus aliquis habeatur, quam ut ea penitus nesciatur? siue animus magis ad exactam universi notitiam adspiret; quid apertius est, quam non posse eo quemquam pervenire, qui non primordia illa antea perceperit? Quod hac de scientia exposui, idem in aliis etiam disciplinis locum habet. Ea res fecit, ut illorum quos dixi exemplo, & quoddam caput est, a superioribus jussus, lineamenta quaedam duxerim artis oratoriae: non quidem quasi existimarem, praecepta eloquentiae pagellis posse paucis comprehendere; sed ut nobilissimae facultatis natura, ac constitutio, membrorumque omnium compages, uno quasi intuitu cerneretur; atque ut tirunculi hic haberent elementa aliqua, per quae, velut gradibus quibusdam, ad altiora & magis recondita facilius perducerentur. Utrumque horum cum propositum mihi nunc foret, tro-

BENEVOLO LECTORI.

porum quidem & potissimorum schematum doctrinam quomodocunque ad pueritiae captum expressi ; reliquae vero artis tantum summa carpere fastigia visum fuit. Nec moveat, si in tanta brevitate jejuna hic omnia, planeque arida videantur. Nam sufficere debet, quod ea, quae nunc strictim ac vellicatim attingo, fusius explicarim in Partitionibus Oratoriis ; quae, ex decreto illustrium Hollandiae & West-frisiae Ordinum, superiorum classium ususui inservient. Eo igitur recurrat, qui plenius aliquid, aut planius requireret. Equidem, ut ista etiam parte allevarem laborem alienum, ad oram libelli huius apposui, quibus Partitionum locis singula hic responderent. Conferre etiam cum istis licebit, quae ante annos multos sex Institutionum libris non incuriose, ut arbitror, de hac ipsa arte prodebam ; in elocutione imprimis, ubi, quae de tropis & schematibus hic dicimus, tanta exemplorum copia illustrantur, ut, si quis istis contentus non fuerit, plane verendum sit, ne quicquam ei satis esse possit. Lugd. Bat. Cl. Id. xxvi. Kal. Septembr.

Elementa

Elementa Rhetorica,

IMPRIMIS DOCTRINAE

DE

TROPIS & FIGURIS.

HETORICE, quæ Part. Orat. Lib. 1. cap. 1. § 1.
 Latinis *cratoria* dici-
 tur, nomen habet a
 ῥῆω, id est, *dico*. Quia
 ut grammaticæ mon-
 strat viam bene sive
 pure loquendi; ita

rhetoricæ docet bene dicere, sive pru-
 denter, copiose, ornateque loqui.

Definitur rhetoricæ, facultas videndi § 3.
 in unaquaque re, quod in ea est ad
 persuadendum idoneum.

Ita-

§ 4, 5, 6. Itaque finis oratoris ultimus est persuadere ; officium est videre, quid ad persuadendum conducat, five dicere ad persuadendum accommodare ; materia est unaquaeque res, sed imprimis quaestio civilis.

§ 6. **QUAESTIO** ea vel thesis est, vel hypothesis.

THESIS est quaestio infinita, five universalis : ut, *An liceat insidiatorem interficere.*

HYPOTHESIS est quaestio finita, five singularis : ut, *An jure Milo interfecerit Clodium.*

§ 8. Officii oratoris partes sunt quatuor ; argumenta invenire, inventa disponere, disposita exornare, & exornata pronunciare.

Ac pro his totidem sunt **PARTES** rhetorices ; inventio, dispositio, elocutio, & pronunciatio.

De INVENTIONE.

Cap. 2.
§ 1. **I**NVENTIO est excogitatio argumentorum, quae ad persuadendum idonea sunt.

A R.

ARGUMENTA sunt triplicia ; § 5.
rationes, mores, & affectus.

Ex his rationes ad docendum, mores ad conciliandum, affectus ad permovendum valent.

Argumenta primi generis [h. e. RATIONES] vel artificialia sunt, vel inartificialia.

Artificialia dicuntur, quæ ab oratore artis beneficio inveniuntur.

Ea variant pro generibus *καὶ διαφορῶν*, quas Latini *causas* vocant.

CAUSARUM genera sunt tria ; Cap. 3.
demonstrativum, deliberativum, & judiciale. § 1.

DEMONSTRATIVUM est, quo laudamus, aut vituperamus. § 2.

Ac praecipue respicit tempus praesens.

Laus, ac vituperatio omnis, vel personae est, vel facti, vel rei. Cap. 4. § 3.

Personae : ut, *Si laudes Ciceronem, vituperes Antonium.*

Facti : ut, *Si laudes voluntarium M. Reguli ad hostes suos reditum ; aut, Si vituperes in Catone Uticensi, quod manus sibi intulerit, ne in potestatem Caesaris veniret.*

Rei :

Rei : ut, *Si laudes eloquentiam, vel agriculturam ; aut, Vituperes vitium animi ingrati.*

Argumenta in hoc genere praecipue petuntur ab honesto, ac turpi.

Cap. 3.
§ 2. &
imprimis
cap. 5.

Genus DELIBERATIVUM est, quo suademus, vel dissuademus : ut, *Si suadeas pacem, vel inducias ; dissuadeas bellum : vel contra.*

Est deliberatio omnis de futuris.

Ac praecipue in ea consideratur, ecquid utile sit, an inutile.

Cap. 3.
§ 2.

Genus JURIDICIALE est, quo accusamus, vel defendimus : quomodo, *Milo, interempto Clodio, ab amicis Clodii est accusatus ; a Cicerone vero defensus.*

Versatur hoc genus circa praeterita.

Cap. 6.
§ 1.

Variant autem argumenta pro statuum diversitate.

§ 2.

STATUS est quaestio ex prima causarum confictione proveniens.

Ac in genere juridicali nascitur ex prima accusatoris intentione, & defensoris depulsione. Ita, *Accusabatur Milo, quod Clodium occidisset ; Milo*

Milo interemptum fatebatur, sed jure occisum aiebat. Status igitur fuit, Furene, an injuria, Clodium interemerit Milo.

Status est quadruplex ; conjectura- Cap. 6.
lis, finitivus, qualitatis, & quanti- § 6.
tatis.

CONJECTURALIS est, quo quaeri- § 7.
tur, ecquid factum sit, necne : ut,
An Sextus Roscius occiderit patrem suum.

FINITIVUS est, quo de nomine rei § 8.
quaeritur : ut, *Abstuli quidem, sed furtum non commisi.*

Ubi furtum erit definiendum. Atque ita in aliis.

QUALITATIS est, quo quaeritur, qua- § 9.
le sit factum : ut, *Occidit quidem Clodium Milo, sed jure id fecit.*

Ubi legibus probandum erit, quid jure, quidve injuria fiat.

QUANTITATIS status est, quo de § 10.
magnitudine rei disceptatio est : ut,
Si constet esse crimen, sed negetur grave esse crimen.

Ubi amplificatio, & imminutio facti imprimis attenditur. Videndum i-

B

gitur,

gitur, quid magnum, aut exiguum oporteat censere.

Cap. 2. In singulis autem causarum ac statu
§ 10, 11. tuum generibus locum habet τὸ δυνά-
τον, sive quid fieri possit, aut non
possit; item comparatio, sive quid
sit honestius, utilius, aut iustius.

Cap. 12. Artificialibus argumentis accedunt
inartificialia, quae foris delata ab ora-
tore solum arte tractantur: ut impri-
mis sunt *testimonia*.

Lib. 2. Sequuntur A F F E C T U S, quos
Cap. 1. Deus animis nostris indidit, ut sint
tanquam stimuli ad honestas actio-
nes.

Sunt hi ex stoicorum sententia
quatuor; ratione boni praesentis lae-
titia, ratione boni futuri spes, ra-
tione mali praesentis dolor, ratione
mali futuri metus.

Ad hos autem referuntur, ira, le-
nitas, pudor, impudentia, amor, odi-
um, indignatio, invidia, misericordia,
& aemulatio.

Cap. 2. ad In quorum singulis attendere im-
14. primis oportet, & quomodo affectus is
moveatur, & quomodo sedetur.

Supersunt

Superfunt MORES, qui hic spec- Cap. 15.
tantur, quatenus ex oratione dicentis
clucet.

Quo morata sit oratio, ante om-
nia id agendum est oratori, ut in ea
reluceant prudentia, probitas, & be-
nevolentia. Nam facile iis credi-
mus, qui & rem intelligunt, & bene
nobis cupiunt.

Praeterea illi videndum est, & a-
pud quos dicat, & de quibus dicat.
Variant enim mores hominum tum
pro natura gentis, ac reipublicae ;
tum etiam in singulis pro ratione
affectuum, habituum, aetatis, ac for-
tunae.

Haecenus de inventione.

De DISPOSITIONE.

SEquitur DISPOSITIO, quae est Lib. 3.
partium orationis idonea ad per- Cap. 1.
suadendum collocatio.

PARTES orationis sunt exordi-
um, narratio, propositio, confirma-
tio, confutatio, peroratio.

• Unde
vulgaris
versicu-
lus : *Ex-*
orsus nar-
ro, seco,
firmiter, re-
futo, pero-
ro.

^b Cap. 2,
3, 4.

^a Quarum prima & ultima im-
primis ad animos movendos, cae-
terae magis ad docendum valent.

^b EXORDII praecipuum munus est
praeprare auditorem ad reliquam
dictionem.

Quod fit reddendo eum benevo-
lum, attentum, & docilem.

Quando aperte hoc agimus, prin-
cipium dicitur ; sin idem occulte fiat,
vocatur insinuatio.

Laudantur exordia ex causa ipsa
velut nata, item modesta, ac vere-
cunda.

Cavenda autem sunt ea, quae ni-
mis longe petita, item communia no-
bis & adversario, vel facile commu-
tabilia, vel nimis magnifica.

Cap. 5.

NARRATIO rem gestam, ut gesta
est, a principio usque ad finem ex-
ponit.

Ea interdum tota continuatur ; in-
terdum partes ejus singulatim expli-
cantur, & amplificantur.

Narratio esto perspicua, ut intel-
ligatur ; verisimilis, ut credatur ; sua-
vis, ut libenter audiat ; esto &
brevis,

brevis, quia taedio erit, si ulterius
producatur, quam opus est.

PROPOSITIO summam totius ora- Cap. 6.
tionis proponit. Quae, si orationem
in partes dividat, partitio appella-
tur.

Partitio cum perspicua, tum etiam
brevis esse debet; hoc est, non ma-
ior quam trium, vel ad summum
quatuor partium.

Contentio, quam Aristoteles $\pi\rho\iota\sigma\iota\varsigma$
appellat, continet confirmationem,
& confutationem.

CONFIRMATIO argumentando cau- Cap. 7.
sam nostram adstruit.

CONFUTATIO diluit argumenta ad- Cap. 8.
versarii.

Epilogus, sive PERORATIO, est totius Cap. 9.
orationis clausula.

Duplex autem ejus munus est;
prius est enumeratio potissimorum
argumentorum, alterum commotio
affectuum.

Nunc ad elocutionem veniamus.

• Unde
vulgaris
verficu-
lus : *Ex-*
orsus nar-
ro, seco,
firmit, re-
futo, pero-
ro.

^b Cap. 2,
3, 4.

^a Quarum prima & ultima im-
primis ad animos movendos, cae-
terae magis ad docendum valent.

^b EXORDII praecipuum munus est
prae parare auditorem ad reliquam
dictionem.

Quod fit reddendo eum benevo-
lum, attentum, & docilem.

Quando aperte hoc agimus, prin-
cipium dicitur ; sin idem occulte fiat,
vocatur insinuatio.

Laudantur exordia ex causa ipsa
velut nata, item modesta, ac vere-
cunda.

Cavenda autem sunt ea, quae ni-
mis longe petita, item communia no-
bis & adversario, vel facile commu-
tabilia, vel nimis magnifica.

Cap. 5.

NARRATIO rem gestam, ut gesta
est, a principio usque ad finem ex-
ponit.

Ea interdum tota continuatur ; in-
terdum partes ejus singulatim expli-
cantur, & amplificantur.

Narratio esto perspicua, ut intel-
ligatur ; verisimilis, ut credatur ; sua-
vis, ut libenter audiatur ; esto &
brevis,

brevis, quia taedio erit, si ulterius producat, quam opus est.

PROPOSITIO summam totius orationis proponit. Quae, si orationem in partes dividat, *partitio* appellatur. Cap. 6.

Partitio cum perspicua, tum etiam brevis esse debet; hoc est, non major quam trium, vel ad summum quatuor partium.

Contentio, quam Aristoteles *πίστις* appellat, continet confirmationem, & confutationem.

CONFIRMATIO argumentando causam nostram adstruit. Cap. 7.

CONFUTATIO diluit argumenta adversarii. Cap. 8.

Epilogus, sive PERORATIO, est totius orationis clausula. Cap. 9.

Duplex autem ejus munus est; prius est enumeratio potissimorum argumentorum, alterum commotio affectuum.

Nunc ad elocutionem veniamus.

De ELOCUTIONE.

Lib. 4.
Cap. 1.

EL O C U T I O alia philosophi-
est, alia oratoria, alia histo-
rica, alia poëtica.

Elocutio oratoria est rerum inven-
tarum, & dispositarum, per verba, sen-
tentiasque expositio ad persuaden-
dum idonea.

Elocutionis praecepta vel generalia
sunt; vel ad hanc, illamve materiam,
ac characterem restricta.

§ 6.

Elocutio COMMUNIS dividitur in
elegantiam, dignitatem, & compo-
sitionem.

ELEGANTIA efficit ut unumquod-
que tum pure, tum perspicue dicatur.

Ad purum sermonem opus est de-
lectu verborum.

Vitanda igitur verba barbara. Nec
indulgendum antiquatis, aut inusita-
tis. Sordida etiam & obscœna ho-
nestis verbis circumloqui oportet.

Cap. 2.

Perspicuitati inter alia repugnat ser-
mo ambiguus, nimia brevitās, & or-
do verborum perturbatus.

D I G.

DIGNITAS suppeditat orationi pic- Cap. 3.
turas, five verborum sententiarumque
lumina ; quae rhetores vocant tro-
pos, & figuras.

De T R O P I S.

TR O P U S est vocis a propria § 4.
significatione in aliam cum
virtute immutatio.

Fit autem inversio significationis
quadrifariam, ac pro eo quatuor eti-
am sunt tropi primarii ; metaphora,
metonymia, synecdoche, & iro-
nia.

METAPHORA, five translatio, est Cap. 4.
tropus, quo verbum a propria signi-
ficatione in alienam transfertur ob
similitudinem.

Itaque tria hic spectantur ; signi-
ficatio propria, aliena, & similitudo.
Ita *scrupulus* proprie dicitur *lapillus*
in calceos viatorum incidens ; im-
proprie ita vocatur *solicitudo*, ac *du-*
bitatio ; similitudo in eo consistit,
quod ut lapillus ille pedibus, ita so-
licitudo animo molestiam parit.

Nullus

Nullus autem tropus plus luminis adfert orationi, imprimis si ad sensus ipsos admoveatur, maxime oculorum, qui sensus est acerrimus: ut, *Splendor verborum, studia florent, videre pro intelligere, & similia.*

Cap. 5.

METONYMIA est tropus, quo causa externa ponitur pro effectu, vel subiectum pro adjuncto, vel antecedens pro consequente; aut contra.

Itaque sex in universum sunt metonymiae species, seu modi.

Primus ponit pro effectu causam externam, eamque vel efficientem: ut, *Mars pro praelio, Livius pro scriptis Lucii, lingua pro sermone, manus pro scriptura*: vel finalem: ut, *Statuere ex implum, h. e. infligere poenam, quae caeteris sit documento*; sic Virg. Aen. 1. 53. *Aut supplex aris imponat honorem, h. e. victimam.*

Alter modus est effecti pro causa externa, eaque vel efficiente: ut, *Pallida mors, quia pallentes facit; ira caeca, quia homines efficit caecos*:

cos: vel finali: ut, *Serta mihi Phyllis legeret*, pro *floribus*, Virgil. ^aUbi & Ecl. x. 41.^a ^{synecdo-}
che est

Tertius est subjecti pro adjuncto. Quo refer, cum ponitur continens pro contento: ut, *Roma* pro *Romanis*, *patera* pro *vino*. Item cum possessor sumitur pro re possessa: ut Ter. Heaut. iii. 1. 53. *Quid te futurum censes, quem assidue exedent?* id est, *cujus opes consument?* Virg. Aen. xii. 311. *Jam proximus ardet Ucalegon*, id est, *domus Ucalegontis*. Item dux pro militibus: ut, *Caesar* pro *exercitu*. Aut patronus pro cliente: ut, *Nego me restitutum*, h. e. *clientem meum*. Item signatum pro signo: ut, *Jupiter* pro *Jovis statua*, *Orpheus* pro *Orpheo picto* aut *caelato*. ^{totius es-}
^{sentialis}
^{pro parte}
^{materiali.}

Quartus modus est adjuncti pro subjecto. Velut cum contento utimur pro continente: ut, *Vina coronant* pro *pateris*. Aut signo pro signato: ut, *Fasces & secures* pro *imperio consulari*, *toga* pro *pace*.

C

Huc

Huc refer, cum tempus ponitur pro re, quae est in tempore: ut, *Hujus seculi insolentia*, Cic. Philipp. ix. *O tempora! o mores!* Id. in Catil. i. Vulgo & eodem referunt, cum virtutes & vitia usurpantur pro personis ipsis^a: ut, *Ars* pro *artifice*, *luxuries* pro *luxurioso*.

^a Sed haec potius est synecdoche partis essentialis, nempe formae pro formato.

Quintus modus est, cum antecedens pro consequente ponitur: ut, *Vixerunt* pro *mortui sunt*, *discumbere* pro *coenare*.

Sextus modus est consequentis pro antecedente: ut, *Funus* pro *morte*.

Duo postremi modi a quibusdam metalepsis vocantur.

Cap. 6.

SYNECDOCHE est, cum totum sumitur pro parte, aut pars pro toto.

Ea fit sex modis.

Primus est modus, cum genus, quod est totum universale, ponitur pro specie: ut, *Praedamque ex unguibus ales projecit fluvio*, Virg. Aen. xii. 255. pro *aquila*; sic, *tollit se arrectum quadrupes* pro *equo*, Idem Aen. x. 892.

Alter

Alter modus, cum species contra usurpatur pro genere: ut, *Auster* vel *aquilo* pro *vento* quolibet, *Falernum* pro *quovis* vino praestanti, *telum* pro *quibusvis* armis, *mel Hy-mettium* pro *quovis* melle, *spica Ci-lissa* pro *quovis* croco.

Tertius, cum toto essentiali, quod constat materia & forma, utimur pro sola materia aut forma. Sic apud evangelistam: *Sustulerunt Dominum meum, nec scio ubi posuerint eum*, id est, *Domini mei Jesu corpus*, Joann. xx. 13.

Quartus, cum contra pars formalis, aut materialis ponitur pro toto essentiali. Ita formae synecdoche est: *Candida anima* pro *homine* *candido*: materiae autem: *Aurum, argentum, aes* pro *pecunia*; *ferrum* pro *gladio*; *avena* aut *arundo* pro *fistula ex avena* vel *arundine confecta*; sic, *gemma bibere, dormire ostro*. Vulgo metonymiam materiae appellant.

Quintus modus, cum totum integrale sumitur pro parte. Virg.

Aen. i. 477. *Pabula gustassent Trojae, Xanthumque bibissent*; sic, *orbis pro imperio Romano*.

Sextus modus, cum contra pars integralis usurpatur pro toto: ut, *Lepidum* vel *ridiculum caput* pro *homine lepto* aut *ridiculo*; sic, *puppis* pro *navi*, *mucro* pro *gladio*, *tectum* pro *domo*.

Ad quintum sextumque modum refer, cum numerus singularis ponitur pro plurali, aut pluralis pro singulari, aut denique certus pro incerto: ut, *Romanus praelio victor*, Liv. *Pulchra verecundo suffundens ora rubore*, hoc est, *os sive vultum*, Ovid. Met. i. 484. *Sexcenta licet ejusmodi proferre*, Cic. ii. De div.

Cap. 7.

IRONIA est tropus, quo intelligitur contrarium ejus, quod dicitur; unde *illusio* aliquibus vocatur: ut, *Id populus curat scilicet*, Ter. And. i. 2. 14. *Ehodium, bone vir*, Ib. iii. 5. 10. sic, *Penelope de impudica*, Cato de *stolido*.

Atque hi tropi sunt primarii.

Tro-

R H E T O R I C A. 21

Troporum autem species sunt me- Cap. 8.
talepsis, antonomasia, litotes.

METALEPSIS, Latine *tran-* §. 2.
sumptio, vocatur, cum antecedens
ponitur pro consequente, aut con-
tra; estque species metonymiae, ut
superius dictum est. At aliud est
metalepsis, cum affectio tropi est, ut
postea dicetur.

ANTONOMASIA est synecdo- §. 3.
ches species, qua proprium sumitur
pro communi, vel contra.

Prioris modi est: *Irus* pro *pau-*
pere, *Thersites* pro *deformi*, *Cato*
pro *sapiente*, *Maecenas* pro *doctorum*
patrono.

Alterius modi est: *Parens* pro
patre, *philosophus* pro *Aristotele*,
urbs pro *Roma*, *poeta* pro *Home-*
ro vel *Virgilio*, *apostolus* pro *Paulo*.
Huc refer periphrasin non recipro-
cam: ut, *Trojani belli scriptor* pro
Homero.

LITOTES, quam *extenuationem* §. 6.
Latine dixeris, fit, cum minus di-
citur, & plus intelligitur; unde sy-
nec-

necdoche subijci posse liquet. *Mu-
nera nec sperno*, id est, *lubens ac-
cipio*, Virg. Aen. vii. 26. *Non laudo*,
id est, *reprehendo*, Tcr. And. ii.
6. 24.

Cap. 9. Affectiones troporum praecipuae
sunt quatuor; metalepsis, allegoria,
catachresis, hyperbole.

§. 2. METALEPSIS est tropus mul-
tiplex in voce una, sive cum gra-
datim ex una significatione procedi-
tur in alienam: ut, *Post aliquot
mea regna videns mirabor aristas*,
Virg. Ecl. i. 70. *aristas* pro *spica*,
spica pro *messe*, *messis* pro *anno*,
coque & *aristae* pro *anno*.

§. 4. ALLEGORIA est tropi in vo-
cibus pluribus continuatio: ut, *Clau-
dite jam rivos, pueri, sat prata
biberunt*, id est, *desinite canere*,
quia satis audivimus, Id. Ecl. iii.
III. *Parturiunt montes, nascetur ri-
diculus mus*, Hor. Art. poet. 139.
Ubi de magna expectatione, sed in
ludibrium abeunte, loquitur.

CATACHRESIS, five *abusio*, §. 13.
est tropi durities quaedam. Ut cum
vox aliqua licentius a propria signi-
ficatione ad aliam deflectitur: velut,
Gurges & *vadum* pro *mari*, *breve*
lilium pro *non diuturno*, Hor. Carm. i.
36. 16.

*Instar montis equum divina Pal-
ladis arte*

Aedificant, Virg. Aen. ii. 15.

HYPERBOLE, quasi dicas *su-* §. 16.
persectio, est oratio augendo, vel mi-
nuendo superans fidem.

Augendo: ut, *Nive candidior*;
melle dulcior, *ocior euro*. Cic. Phi-
lipp. ii. *Vomens frustis esculentis*
vinum redolentibus gremium suum,
& *totum tribunal implevit*.

Minuendo: ut, *Testudine tardior*;
minus nihilo.

Ad tropos quoque vulgo, sed fal- Cap. 10.
so referuntur sex species irrisionis;
sarcasmus, diasyrmus, charientismus,
asteismus, mycterismus, & mimesis.

SARCASMUS est hostilis ir-
risio super jam mortuo, aut certo
mo-

morituro: ut, *Ave, rex Judaeorum*, Matth. xxvii. 23. *I, verbis virtutem illude superbis*, Virg. Aen. ix. 634.

DIASYRMUS est inimica irrisio, sed extra caedem: ut, *Asinus ad lyram*; et, *inter strepit anser olores*, Virg. Ecl. ix. 36.

CHARIENTISMUS a lepore & gratia nomen accepit, estque jocus cum amoenitate mordax. Sic Davus pistrinum deprecans: *Bona verba quaeso*, And. i. 2. 33. *Di meliora*. Cic. & Virg.

ASTEISMUS est jocus urbanus: ut, *Qui Bavium non odit, amet tua carmina*, Maevi, Virg. Ecl. iii. 90. Nam Bavius malus poeta, & illo deterior Maevius erat.

MYCTERISMUS fit, cum naso suspenso quempiam subsannamus: *uxling* enim est *nasus*.

MIMESIS, Latine *imitatio*, refert aliena verba oratione directa, idque fere ad risum. Ita Ter. Eun. i. 2. 75.

Haud

*Haud ego nesciebam, quorsum tu
ires : Parvula*

*Hinc est abrepta ; eduxit mater
pro sua ;*

*Soror est dicta ; cupio abducere,
ut reddam suis.*

Huc etiam referri solent, quae ad §. 9.
grammaticen potius, quam rhetori-
cen videntur pertinere: idque vel
ad etymologiam, ut onomatopoeia,
& antiphrasis; vel ad syntaxin, ut
hypallage.

ONOMATOPOEIA nihil aliud est, quam nominis fictio a sono:
ut, *Balare, grunnire, boare, hinnire.*

ANTIPHRAISIS est vox a contrario dicta. Ita vulgo aiunt^a *bellum* vocari, quod *minime sit bellum*; *Parcas*, quod *minime parcant*; *lucum*, quod *minime luceat*.

^a Quid de tota hac re statuere oporteat, abunde exponimus in Oratoriis Institut. lib. 4. cap. 13. sect. 11.

HYPALLAGE est, cum rerum ordo invertitur: ut apud Cic. pro Marcell. *Gladium vagina vacuum in urbe non vidimus*, pro, *vaginam gladio vacuum*; sic, *Brutium ponto feriente corum*, id est, *coro*

D

Bru-

Brutium pontum feriente, Senec. in Thyeste, 578.

DE FIGURIS.

ALTERA dignitatis oratoriae pars in figuris versatur, quae Graecis *schemata* dicuntur.

Cap. II.

§. 1.

FIGURA autem est forma orationis, qua haec alio quopiam modo, quam inversione significationis, a vulgari consuetudine immutatur in meliorem.

§. 2.

Figurae sunt duplices; verborum, & sententiarum.

§. 3.

Inter eas hoc interest, quod priores tolluntur, si aut verba mutantur, aut ordo eorum invertatur; at posteriores, quibuscunque utaris verbis, aut quocunque ea ordine ponantur, permanent.

§. 4.

VERBORUM figurae sunt triplices; quaedam consistunt in subtrientia sive defectu, quaedam in excessu, quaedam in reliquo corpore orationis.

§. 5.

Subtrientia figurant asyndeton & ellipsis.

A S Y N-

ASYNDETON copulae est defectus: ut Virg. Aen. iv. 594. *Ferte citi flammās, date tela, impellite remos.*

ELLIPSIS vero est alius partis, aut particulae defectus: ut Aen. i. 373. *Sed vos qui tandem?* ubi omittitur *estis*.

Excessū figurant orationem poly- §. 9.
syndeton & pleonasmus.

POLYSYNDETON est abundantia copulae. Cic. in Epist. *Me prae caeteris, & colit, & observat, & diligit.*

PLEONASMUS est alius partis, aut particulae abundantia: ut Virg. Aen. iv. 359. *Vocemque his auribus hausi.*

Figurae, quae in reliquo fiunt corpore orationis, vel eandem ponunt vocem, vel similes.

Figurae, quibus eadem vox repetitur. Cap. 12.

ANTANACLASIS dicitur, cum usurpatur vox eadem appellatione, non significatione: ut, *Cur eam rem tam studiose curas, quae*

multas tibi dabit curas? Cornific.
Lib. iv. *Amari jucundum est, si
curetur, ne quid insit amari,* Ib.

Huc pertinet P L O C E, cum vox
uno loco personam, aut rem; altero
mores, aliamve qualitatem signifi-
cat: ut, *Ad illum diem Memmius
erat Memmius,* id est, *sui similis,*
Aquila Roman. *Simia est simia,*
etiamsi aurea gestet insignia, Luci-
an. Orat. contra inerudit.

SYNONYMIA, cum verba idem
significantia conjunguntur. *Abiit,
excessit, evasit, erupit,* Cic. Cat. ii.
Promitto, recipioque, spondeoque,
Philipp. iv.

EXERGASIA est congregatio
sententiarum idem significantium:
ut Cic. pro Ligar. *Quid enim tuus
ille, Tubero, in acie Pharsalica gla-
dius agebat? cujus latus ille mucro
petebat? quis sensus erat armorum
tuorum? quae tua mens, oculi, ar-
dor animi? quid cupiebas? quid
optabas?*

ANAPHORA est repetitio ejusdem vocis in principio: ut Virg. Georg. iv. 446.

Te, dulcis conjux, te solo in litore secum,

Te veniente die, te decedente canebat.

EPIPHORA, sive EPISTROPHE, est repetitio ejusdem vocis in clausulis: ut, *Poenos populus Rom. justitia vicit, armis vicit, liberalitate vicit,* Cornif. Lib. iv.

Quod si anaphora & epiphora concurrant, SYMPOCE vocatur. *Quis legem tulit? Rullus. Quis majorem partem populi suffragiis privavit? Rullus. Quis comitiis prae-fuit? Idem Rullus.* Cic. de Leg. agr. II.

EPANALEPSIS est repetitio ejusdem vocis in initio praecedentis, & fine sequentis sententiae: ut Ovid. Fast. iv. 365.

Qui bibit inde, furit: procul hinc discedite, queis est

Cura bonae mentis: qui bibit inde, furit.

A N A

ELEMENTA

ANADIPLOSIS est repetitio in fine praecedentis, & initio sequentis sententiae: ut,

*Ecce Dionei processit Caesaris
astrum;*

Astrum, quo segetes gauderent,
Virg. Ecl. ix. 47.

EPANODOS est, cum, quae priori erant posita loco, posteriori; &, quae posteriori, ea priori loco repetimus. Ovid. Heroidum epist. ii. 25.

*Demophoon ventis & verba, &
vela dedisti;*

*Vela queror reditu, verba carere
fide.*

EPIZEUXIS est, cum vox aliqua repetitur cum vehementia: ut Virg. Ecl. v. 64. *Ipsa sonant arbusta, Deus, Deus ille, Menalca.* Cic. Ver. vii. *Crux, crux, inquam, infelici & misero.*

CLIMAX, seu gradatio, eodem verbo connectit superiora inferioribus: ut, *Africano industria virtutem, virtus gloriam, gloria aemulos comparavit,* Cornific. Lib. iv.

Po-

POLYPTOTON, cum idem verbum variato repetitur casu, id est, terminatione: ut, Cic. pro Arch. *Sed pleni sunt omnes libri, plenae sapientum voces, plena exemplorum vetustas.* Virg. Aen. iv. 628.

Littora littoribus contraria, fluctibus undas

Imprecor, arma armis.

Figurae, quae repetunt voces similes.

PAREGME NON conjungit Cap. 13.
voces, quarum una ab altera derivatur. Ovid. De Ponto ii. 5. 393.

Tu quoque Pieridum studio studiose teneris,

Ingenioque faves ingeniose meo.

PARONOMASIA, sive agnominatio, est, cum parva verbi immutatione in aliam plane sententiam deflectitur oratio: ut, *Nunquam nimis dicitur, quod nunquam satis dicitur*, Sen. Epist. xxvii. Cato, ut ait Tullius, *cum cuidam dixisset, Eamus deambulatum: ait ille, Quid opus est de? Imo vero, inquit, quid opus est te?* De orat. lib. ii.

HOMOI-

HOMOIOPTOTON, five *similiter cadens*, est, cum plura iisdem casibus efferuntur : ut, *Est idem Verres, qui fuit semper ; ut ad audendum projectus, sic paratus ad audiendum*, Cic. Verr. iii.

HOMOIOTELEUTON, five *similiter desinens*, est cum cola, aut commata eodem sono terminantur : ut Cic. pro leg. Manil. *Ejus semper voluntatibus non modo cives assenserint, socii obtemperarint, hostes obdierint ; sed etiam venti, tempestatesque obsecundarint.*

PARECHESIS est, cum una, pluresve syllabae vocis antecedentis in alia ejusdem membri repetuntur : ut, *Palla pallorem incutit*, Plaut. Menaech. iv. 2. 46. *O fortunam natam, me consule, Romam !* Cic. apud Sallust. orat. adversus Cicer.

Cap. 14. SENTENTIARUM figurae aliae ad inventionis, aliae ad dispositionis ornatum adhibentur.

Pri-

Primum videamus de iis, quae §. 2.
sunt inventionis.

PROLEPSIS, sive *occupatio*, est, cum id, quod ab adversario objicitur, aut objici posse putamus, anticipamus, atque diluimus. Partes ejus sunt duae: ὑποπορεᾶ, quae objectionem proponit; & ἀνθυποπορεᾶ, quae objectioni respondet. Objectio est in illo Didonis apud Maronem, Aen. iv. 603. *Verum anceps pugnae fuerat fortuna.* At ἀνθυποπορεᾶ est: *Fuisset. Quem metui moritura?*

Prolepsi similis est HΥΠΟΒΟΛΕ, sive *subjectio*; qua multa, quae pro adversario dici possunt, breviter & minutatim proponuntur; atque ad singula breviter item respondetur. Cic. pro Planc. *Male judicavit populus, at judicavit; non debuit, at potuit; non fero, at multi clarissimi & sapientissimi cives tulerunt.*

ANACOINOSIS, sive *communicatio*, est, qua adversarium confutimus; aut cum iudicibus, quid faciendum

E

ciendum

ciendum sit, quidve factum oportuerit, deliberamus: ut Cic. pro Caecin. *Quaero, si te hodie domum tuam redeuntem coacti homines, & armati, non modo limine tectoque aedium tuarum, sed primo aditu vestibuloque prohibuerint; quid acturus sis?*

PAROMOLOGIA, sive confessio, est, cum callide omnia adversario permittimus. Cic. pro Ligar. *Habes igitur, Tubero, quod est accusatori maxime optandum, confitentem reum; sed tamen ita confitentem, &c.*

EPITROPE, sive concessio, est, cum aliquid largimur adversario, ut reliquum feramus. Virg. Aen. vii. 313.

Non dabitur regnis, esto, prohibere Latinis;

At trahere, atque moras tantis licet addere rebus.

Cap. 15. Figurae, quibus ad explicandum, aut exaggerandum utimur.

G N O M E,

GNOME, five *sententia*, est generale pronunciatum earum rerum, quas in agendo sequimur, aut fugimus: ut, *Nihil est tam popolare, quam bonitas.*

NOEMA, five *cogitatum*, est allusio ad sententiam, five sententia personae accommodata. Ita Cic. in orat. pro Ligar. gnomen praecedentem Caesari accommodat: *Nihil habet nec fortuna majus, quam ut possis; nec natura tua melius, quam ut servare velis quam plurimos.*

MERISMUS, five *distributio*, est, cum totum in species, aut partes diducimus. Lycurgus apud Rutilium Lupum, Lib. 1. *Cujus omnes corporis partes ad nequitiam sunt appositissimae; oculi ad petulantem lasciviam, manus ad rapinam, venter ad aviditatem, &c.*

AETIOLOGIA est, cum in nar- Cap. 16.
rando facti ratio adjicitur. Eleganter autem fit cum gradatione, ut in illo Ovidii, Fast. iii. 21. *Mars videt hanc, visamque cupit, potiturque cupita.*

Quod si caussa sit magis speciosa, quam vera, COLOR dicitur.

DIATYPOSIS est, cum res ita clare copioseque exponitur, ut coram spectari videatur. Quomodo Cicero in Miloniana describit *apparatum Milonis, & Clodii: illius in rheda confidentis, ac penulati; hujus in equo, & cum delectis, villa egredientis, ac pugnantis e loco superiore, & quae sequuntur.*

Quod si simplicior dilutiorque fuerit descriptio, HYPOTYPOSIS vocatur: ut haec Maronis, Aen. v. 426.

Constitit in digitos extemplo arrectus uterque,

Brachiaque ad superas interritus extulit auras.

Sed vulgo diatyposis, & hypotyposis, pro eodem schemate habentur.

Cap. 17.

EICON, sive *imago*, est assimilatio protasi & apodosi carens, facta per vocem *similis, velut, tanquam, instar, quasi*, aut aliam hujus generis.

ris. Virgil. Aen. i. 593. *Os humerosque Deo similis.* Cicero in Vatin. *Repente enim te, tanquam serpens e latibulis, oculis eminentibus, inflato collo, tumidis cervicibus intulisti.*

PARADEIGMA, five *exemplum*, est, cum factum, five actus aliquis commemoratur, ut eo ostendatur aliquem vel simile facturum, vel facere debere: ut, *Periculum est, ne, quemadmodum Marii & Syllae disfidium, ita Pompeii & Caesaris laceret rempublicam.*

PARABOLE, five *comparatio*, est, cum ad illustrandum id, de quo sermo est, petitur similitudo ab iis, quae fuere, fiunt, aut natura, casuve rebus insunt.

Quales mugitus, fugit cum saucius aram

Taurus, & incertam excussit cer-vice securim, Virgil. Aen. xi.

223.

SYMBOLE, five *collatio*, est, quando substantiam cum substantia, aut accidens cum accidente conferimus;

rimus, ut ex oppositione hac pateat, quantopere conveniant, aut differant: ut, *Si conferas Alexandrum & Caesarem, oleam & vitem.*

Cap. 18. PARADIASTOLE, Latine *sejunctio*, est, cum distinguuntur ea, quae vim habere eandem videntur: ut, *Non sapiens, sed astutus. Premitur virtus, non opprimitur.*

ANTIMETABOLE, sive *commutatio*, vocatur, quando est contrarietas sensus cum verborum immutatione: ut, *Eripis, ut perdas; perdis, ut eripias. Esse oportet, ut vivas; non vivere, ut edas.*

ANTITHETON est ex contrariis constans oratio: ut Virgil. Aen. vii. 312.

Flectere si nequeo superos, Acheronta movebo.

OXYMORON est, cum idem negatur de seipso. Ter. Eun. iv. 4. 54. *Tu, pol, si sapis, quod scis, nescis. Cum tacent, clamant,* Cic. i. Catil.

Cap. 19. PARECBASIS, sive *digressio*, est alicujus rei, quae tamen ad utilitatem causae pertineat, extra ordinem

nem excurrentis tractatio. Qualis illa Cic. *De laudibus Cn. Pompeii*, in orat. pro Balbo.

EPANODOS est ad propositum reditus. Cic. *De orat.* ii. *Sed ut eo revertatur, unde haec declinavit oratio.*

EPIPHONEMA, sive *acclamatio*, est, cum rei narratae, aut probatae, velut coronis adjicitur pronunciatum ex superioribus expressum: ut, *Adeo a teneris assuescere multum est*, Virg. *Georg.* ii. 272.

AUXESIS est, cum utimur verbo Cap. 20. excedente rei magnitudinem: ut apud Ter. *Sacrilega & venefica pro improba, scelus pro errato.*

TAPEINOSIS est, sive MEIOSIS, cum verbo humiliore, quam pro re, utimur: ut, cum *attigisse* eum dicimus, qui *vulneravit*; sic, *erratum* pro *scelere*, *severus* pro *crudeli*.

PARALEIPSIS est, cum praeterire nos velle dicimus, quod interim in transcurso dicimus. Cic. pro Cluent. *Mitto illam primam libidinis*

dinis injuriam, mitto nefarias generi nuptias, mitto cupiditate matris expulsum matrimonio filiam.

INCREMENTUM est, cum velut gradibus quibusdam pervenitur ad summum: ut, *Facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare, prope parricidium necare; quid dicam in crucem tollere?* Cic. pro Rabir.

PERIPHRAESIS est, qua rem unam multis ambimus verbis: ut, *Romanae eloquentiae parens pro Cicerone.* Item, *Ire ad requisita naturae,* Sallust. in Jugurth.

Cap. 21.

ECPHONESIS, sive *exclamatio*, est oratio, in qua interjectio expressa, aut intellecta, indicat animi affectum. Unde & pronuntiatio intenditur ad significandam rei magnitudinem: ut Cic. pro Marcell. *O clementiam admirabilem, atque omni laude, praedicatione, literis, monumentisque decorandam!* Id. in Pison. *O scelus! o pestis! o labes!*

APORIA, sive *dubitatio*, est, cum dicimus nescire nos, quid dicere,

cere, vel agere debeamus. Cic. pro Ligar. *Itaque, quo me vertam, nescio.* Virg. Aen. iii. 39. *Eloquar, an fileam?*

EPANORTHOSIS, five *correctio*, est, quae tollit id, quod dictum est; & pro eo, quod magis idoneum videtur, reponit. Cic. pro Mil. *Quas ille leges, si modo leges nominandae, ac non faces urbis, & pestes rei publicae.*

APOSIOPESIS, five *reticentia*, est, cum ita abrumpitur oratio, ut vix appareat, quid dicturus quis fuerit. Virg. Aen. i. 135. *Quos ego: sed motos praestat componere fluctus.*

SERMOCINATIO proprie est, cum sermo affingitur personae, quae praesentis sit instituti. Cuiusmodi sunt *orationes* multae apud historicos, & poetas.

PROSOPOPOEIA, five *personae effictio*, est, cum rebus mutis sermonem tribuimus; aut vita defunctos, tanquam vivos; aut absentes etiam, tanquam praesentes, loquentes inducimus. Sic apud Cic. pro Cael.

F

Ap

Appius Caecus excitatur, ad Clodiam ob libidinem objurgandam.

EROTEMA, seu *interrogatio*, est, quando, ubi recta oratione uti liceat, sermonem inflectimus. Virg. Ecl. iii. 17.

Nonne ego te vidi Damonis, pessime, caprum

Excipere insidiis?

APOSTROPHE est, cum sermonem alio avertimus, quam instituta oratio requirit: ut Cic. pro Milon. *Vos enim, Albani tumuli, atque luci, vos, inquam, imploro atque obtestor.* Virg. Aen. i. 12. *Musa, mihi caussas memora.*

Atque haec de figuris, quibus inventio exornatur.

Cap. 22. Sequuntur, quae ornant dispositionem.

METABASIS, sive *transitio*, est, quum inseritur aliquid orationi, ut ab eo, quod diximus, transgrediamur ad illud, quod superest: ut Cic. pro lege Manil. *Quoniam de genere belli dixi, nunc de magnitudine pauca dicam.* Virg. Georg. ii. 1.
Haete-

Haëtenus arborum cultus, & sydera coeli;

Nunc te, Bacche, canam.

APODIOXIS, five *rejeçtio*, est, cum aliquid in alium locum, vel tempus rejicitur. Cicero pro lege Manil. *Sed de Lucullo dicam alio loco, &c.*

REVOCATIO est, cum, quia longiores aliqua in re fuerimus, orationem ad principium revocamus: ut, *Hac de re quid attinet dicere? erit alias opportunior dicendi locus.*

De tropis & figuris vidimus.

COMPOSITIO est idonea verborum, sententiarumque structura. Lib. 5.
Cap. 1.

Complectitur ea juncturam, ordinem, periodum, & numerum. §. 2.

JUNCTURA praestat, ut oratio §. 3.
sit lenis & mollis, aut sonora ac grandis.

Atque hic praecipitur, ut caveatur crebra vocalium concursio; ejusdem literae, vel syllabae, in initio, aut fine frequentatio; continuatio

plurium syllabarum brevium, vel longarum.

§ 15.

ORDO exigit, ne inconcinna fiat verborum trajectio: item, ut crescat oratio, nec graviori id, quod levius est, subjiciamus: item, ne turbetur naturalis ordo, eoque potius dicamus *viros ac foeminas, diem ac noctem, ortum & occasum*; quam ordine inverso.

Cap. 2.

PERIODUS, juxta Ciceronem, est oratio in quodam quasi orbe inclusa procurrens, quoad insistat in absoluta sententia.

Estque vel simplex, vel duorum, vel trium, vel ad summum quatuor membrorum. Qualis illa pro Caecina: *Si quantum in agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro atque judiciis impudentia valeret; non minus in causa cederet Aulus Caesina Sexti Aebutii impudentiae, quam tum in vi facienda cessit audaciae.*

Periodi partes aliae sunt majores, quae Graecis *κῶλα*, Latinis *membra* dicuntur; aliae minores, quae Graecis

cis

cis κόμματα, Latinis vocantur *incisa*.

Sed, contra quam apud grammaticos fit, si comma fuerit longum, ut si septem syllabas excedat, colon nominatur; & colon, si fuerit breve, ut si minus sit quam septem syllabarum, commatis nomen accipit.

NUMERUS Ciceroni est modus Cap. 3.
quidam orationis, qui e permistis & confusis pedibus, & temporum, quibus constant, apta ratione nascitur.

Numerus hic diversus est a poetico, a quo abhorret orator. Ac multum observatur in principiis, minus in mediis, potissimum vero in clausulis.

Adhibetur autem hic aurium iudicium, sed praestantium oratorum lectione firmatum.

Atque ut negligentia, ita cura nimis anxia vitanda est.

Quae haecenus diximus, universe Cap. 4.
respiciunt elocutionem.

Nunc videamus, ut ea variet pro materia diversa.

Est

§. 2.

Est enim triplex dicendi CHARACTER; magnificus sive sublimis, humilis sive tenuis, & mediocris sive aequabilis.

§. 3.

SUBLIME dicendi genus potissimum locum habet in rebus magnis: ut, *De Deo ac repub.* unde in rebus heroicis, ac tragicis praecipue adhibetur.

Constat gravium & sublimium verborum ampla atque ornata structura. Metaphoras petit a rebus grandibus. Schemata adhibet vehementiora: ut, exclamationes, prosopopoeias, apostrophas. Affectibus cingendis idoneum est.

Vitium ejus est, si turgidum sit & inflatum, vel insolentia horridum.

Cap. 5.

§. 1.

Contra, HUMILE genus convenit rebus tenuibus. Ac contentum est verborum proprietate, metaphoris usitatis, item acumine, ac lepore. Sententiarum figuras parcius usurpat; abstinet amplificationibus, insignioribus numeris, & periodis accuratioribus.

Prae-

Praecipue adhibetur in epistolis,
& disputationibus philosophicis.

Videndum autem, ne neglectu nimio fiat jejunum & exsangue.

Genus MEDIUM, seu mediocre, §. 10.
in rebus mediis usurpatur. Estque humilior sublimi, sed sublimior humili; eoque nec vehementiora illa schemata amat, nec infimam sequitur dicendi rationem.

Hic imprimis conveniunt paria paribus, contraria contrariis reddita, & casus in exitu similes, & hujus generis alia.

Vitium ejus est fluctuans & incertum; quomodo vocatur, si nunc humile genus fugiens nimis assurgat, nunc timidum atque inflatum vitans, humi serpat.

Haecenus de elocutione.

Supereft postrema rhetoricae pars, quae est

DE PRONUNCIATIONE.

PRONUNCIATIO, sive ACTIO, Cap. 8.
est vocis gestuumque pro rebus & verbis apta conformatio.

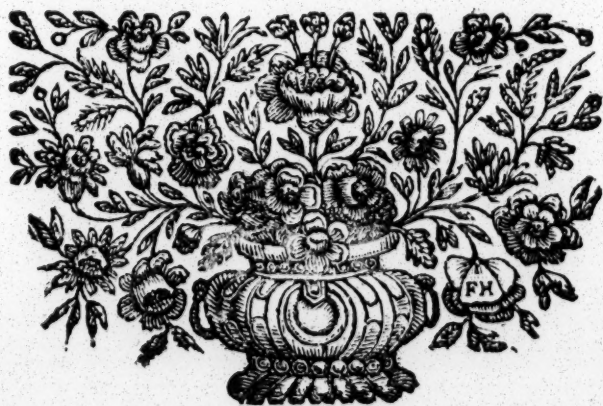
Ejus

§. 3.

Ejus quasi fundamentum est MEMORIA, qua res jam inventas, dispositas, & exornatas firmiter animo comprehendimus.

§. 7.

Partes pronuntiationis sunt duae; una vocem format, altera corporis motum. A priori munere haec pars pronuntiatio, a posteriori actio vocatur. Quarum tanta est vis in eloquentia, ut iis primas, secundas, & tertias tribuerit Demosthenes.

D E

De R A T I O N E

I N T E R P U N G E N D I.

I N T E R P U N C T O R U M alia sententias & partes illarum distinguunt; alia signant affectus.

Sententiarum distinctiones sic scribuntur	{	Comma	,
		Semicolon	;
		Colon	:
		Semiperiodus	.
		Periodus	.
His adjungi possunt	{	Parenthesis	()
		Parathesis	[]
Affectuum notae sunt	{	Quaestio	?
		Exclamatio	!
		G	Apud

Apud rhetores autem voces *comma, colon, periodus*, & aliae ipsas sententias, earumve partes; non, ut hic grammaticorum more, distinctionum nomina significant.

In omni SENTENTIA duae partes necessario requiruntur; nomen orationis subjectum, & verbum finitum.

Quicquid autem praeterea his accedit, alterutrum eorum aut per se afficit; aut interventu alicujus, a quo prius afficitur.

Sententia aut simplex est, aut conjuncta.

SIMPLEX est, quae ex uno tantum subjecto, & uno finito verbo consistit.

CONJUNCTA plura subjecta ac verba finita, expressa aut intellecta, in se continet.

Simplex sententia nullam distinctionem postulat, periodo excepta, qua sensus terminatur. Ita: *Vir bonus amat virtutem propter se*. Et: *Amicus quidam meus dedit tibi annulum*

lum patris pignori manu sua a fratre heri in foro.

In sententia simplici singula adjuncta subjectum, aut verbum diverso attributionis modo afficiunt. Sic in priori exemplo vox *bonus* subjecti qualitatem, *virtutem* actionis objectum, *propter se* finem illius denotat. Similiter quoque se res habet in altero exemplo.

Nulla autem ex his adjunctis a reliqua oratione disjungi oportet. Nam si unum aliquod disjungatur, quidni & reliqua? Et si omnia disjungas, orationem in tot frustula, quot sunt fere vocabula, concidi necesse est. Quo tantum sane aberit, ut lucis aliquid exinde sensus accipiat, ut interpunctorum multitudine omnino potius conturbetur.

Sin autem plura adjuncta subjecto aut verbo eodem modo attribuantur, conjunctam efficiunt orationem, quae in partes suas distingui debet, ut mox videbimus.

In conjuncta oratione quot sunt SUBJECTA aut VERBA finita, expressa aut intellecta, tot distinctiones esse possunt.

Exemplis res clarius fiet. *Gratia, res, opera commodis tuis inseruiendis non deerit.* Hic pro numero subjectorum duo sunt commata cum periodo in fine. Sic: *Obsequium amicos, veritas odium parit*^a.

* Ter.
And. i.
l. 41.

Ubi comma est cum periodo. Et: *Clementia, justitia, benignitas, fides, fortitudo in periculis communibus jucunda est auditu in laudationi-*

^a Cic. De
orat. ii.
343.
Id. Cat.
ii. 1.

b. Quatuor sunt hic commata, & in fine periodus. Item: *Catilina abiit, excessit, erupit, evasit*^c. Hic quatuor reperiuntur distinctiones, quia tot sunt verba.

In omnibus his exemplis una & eadem est interpungendi ratio. Etenim quot sunt in oratione subjecta aut verba finita, tot revera in se membra complectitur.

Cum plura igitur nomina quam verba occurrunt, aut contra, aequali numero intelligi censentur; quia ut
unum-

unumquodque subiectum verbum suum, ita verbum subiectum suum postulat, quocum conveniat.

Excipiat forsan aliquis figuratas quasdam locutiones, quae huic sententiae refragari videantur. Ut si dicam: *Europa, Asia, Africa, & America, totum terrarum orbem complectuntur*. Ellipsis autem hic constitui debet. Desunt enim voces: *Hae quatuor partes*: sic verbum cum nominativo *partes* revera consentit. Interpungendi igitur ratione sententiae huiusmodi pro conjunctis haberi, & unumquodque nomen a reliquis distingui oportet.

Sunt & alia quaedam orationum genera, quae pari ratione in conjunctarum numerum referri possint. Sic ablativus absolute, ut loquuntur, positus vi sua membrum constituit. Ut apud Ciceronem: *Medici, causa morbi inventa, curationem esse inventam putant*^a. Voces^a Tusc.iii. *causa morbi inventa* idem valent,²³ ac cum *causa morbi sit inventa*.

Idem

Idem quoque de nominibus appositis dici potest. Ut cum Livius ait : *Celtiberi, novus miles, diffugerunt* : h. e. *cum essent novus miles.*

Huc etiam vocandi casus, & interjectiones quaedam revocari possunt.

Ut in illo Ciceronis : *Istud quidem, Laeli, ita necesse est*^a. Et alibi : *Quae, malum, ista fuit de-*

^b In Verr. *mentia*^b?

ii. 43.

Est etiam latens quaedam distinctio, ut ita dicam, in participiis ; quae manifestius se ostendit, si quid ab iis pendeat. Pro natura autem sententiae, aut loco, quem in ea teneant, num a voce, quacum consentiant, separari consultius sit, necne, cuiusque arbitrio relinqui potest. Ita : *Verecundia impeditus ad illum non accessi.* At non male forsan : *Ad illum non accessi, verecundia impeditus* : h. e. *quia verecundia impeditus fui.*

Nec aliter se res habet, cum plura ADJUNCTA aut subiectum sententiae, aut verbum eodem modo affi-

afficiunt; aut aliud quiddam, a quo alterutrum eorum prius afficiatur.

Singulorum exemplum proferemus. *Vir bonus, doctus, sapiens ornat rempublicam.* Singula adjectiva tot subiecti qualitates denotant, ideoque a se invicem separantur. At cum dico: *Voce, vultu, gestu hominem perterruisti*: ablativi casus totidem modos verbi significant, qui pariter distingui debent. Eadem ratio est in adverbis: *Caute, modeste, pie se gessit.* In primo exemplo subiectum, in secundo, & tertio verbum adjuncta proxime afficiunt. In sequenti vero aliud adjunctum: *Vidi hominem vulnere, morbo, senio graviter confectum.* Hic casus ablativi vim causarum exprimunt.

Quot sunt autem hujusmodi adjuncta, tot sunt diversa orationis membra; quae non minori jure distingui oportet, quam cum plura sint subiecta, aut verba finita.

Atquae ita in conjunctis orationibus rem esse, ut explicuimus, ex eo apparet; quod singula haec seu ad-

adjuncta, seu verba, seu nomina sententiae subiecta copulam, cujus vi connectantur, inter se recipere possunt. Ubicunque autem est copula, aut locus ei datur, ibi novum sententiae membrum incipit.

Ratione interpunctorum conjunctae orationis MEMBRA in simplicia & conjuncta, atque haec iterum posteriora in minora & majora dividi possunt. Una sententia singulorum exemplum dabimus. *Ego certe neque petivi hunc honorem, verecundia retardatus; neque merui, aetate destitutus: tu tamen, amplissime ordo, tanquam petenti confers, ne quid negasse ei videare, quem meruisse existimas; tanquam merenti exsolvis, ut debuisse te illi fateare, qui non petierat*^a.

•Putean.
Fac. dist.
p. 36.

SIMPLICIA hic membra appello, quae unum subiectum & verbum finitum complexa commate distinguuntur.

CONJUNCTA dico, quae unum, aut plura commate divisa includunt, & semicolo a sequenti membro separantur;

tur; sed MINORA ratione eorum, quae, cum haec pariter in se contineant, ac colo disjungantur, MAJORA merito vocari possunt.

Cum orationem bimembrem, trimembrem, aut plurium membrorum vocamus, ex partium maximarum numero, in quas dividitur, nomen accipit. Hoc sensu bimembris est sententia proxime allata, quia colo in bina membra disjungitur.

Aliae orationes membrorum reflexionem habent, aliae non item. Cicero *tractam* & *contortam* orationem vocat. Prioris generis exemplum sit: *Umbra movetur, sed motus non percipitur*. Item: *Gratia tantum possumus, quantum victi*. Posterioris autem illud: *Accedet eo mons Gaurus, accedent salicta ad Minturnas, adjungetur etiam illa via vendibilis Herculanea*^a. In po-

^a Cic. De leg. agr. ii. 36.

H

Cum

Cum membra sunt reflexa, prior pars dicitur *πρότασις*, Latinis *propositio*; posterior *ἀπόδοσις*, h. e. *reditio*. Et hujusmodi orationes non tantum vocis elevationem ac depressionem, sed peculiarem quoque inflexionem saepe desiderant, quae partes istae inter pronunciandum clarius distingui possint.

In commate suspensio vocis duplo longior esse debet, quam inter alia vocabula, quae nulla distinctione separantur; in semicolo triplo; & similiter in reliquis majoribus interpunctis, eadem proportionem servata.

Inter pausam & vocis inflexionem in sententiarum pronuntiatione distingui oportet, ut inter quantitatem & accentum in vocabulis pronuntiandis.

In brevioribus sententiis, ut etiam in membris quibusdam conjunctis, vocis inflexio pausa longioris vicem nonnunquam suppleat, quo minus oratio praecipitur.

His

His ita expositis, de singularum distinctionum natura & usu ordine jam dicto proxime videbimus.

C O M M A.

COMMA simplicia orationis membra distinguit.

Exemplum bimembris sententiae fit: *Nihil potest esse aequabile, quod non a certa ratione profisciscatur*^a. ^a Cic. Tusc. ii. 65.
Trimembris: *Si voles divitias cum virtute comparare, vix satis idoneae tibi videbuntur divitiae, quae virtutis pedissequae sint*^b. ^b Erythr. De elo- cut. p. 84.
Quatuor membrorum: *Venio nunc ad voluptates agricolarum, quibus ego incredibiliter delector, quae nec ulla impediuntur senectute, & mihi ad sapientis vitam proxime accedere videntur*^c. ^c Cic. De senect. 51.

In huiusmodi orationibus, quibus singula membra recto ordine alia aliis subnectuntur, membrorum numerus uno semper commatum numerum exsuperabit.

H 2

Sin

Sin autem unum membrum, aut pars ejus altero includatur, quod ita includitur, comma utrinque requirit; quo fit, ut pro membrorum inclusorum numero distinctionum quoque numerus adaugeatur. Ita:

* Cicero,
Tusc. iv.
54

Stoici, qui omnes insipientes insanos esse dicunt, nonne ista colligunt^a? Et: Justitiae tanta vis est, ut ne illi quidem, qui maleficio pascuntur, possint sine ulla particula justitiae vivere^b.

^b Id Off.
ii. 40.

Hic prius bimembris sententiae exemplum duo commata, posterius trimembris tria complectitur. At in illo: *Tum Crassus, Nox te, inquit, nobis, Antoni, expolivit, hominemque reddidit^c:* quatuor membrorum oratio sex commatibus dividitur.

^c Id. De
orat. ii.
40.

Item cum ad unum verbum plura subiecta referuntur, si proximum nomen verbo non conveniat, commate ab eo disjungitur; alioquin melius plerumque fit, si neque subiectum, neque adjunctum, quod proxime verbo accedit, interpuncto ab eo separetur.

Ex-

Exemplum e Sallustio petamus: *Sin opportunior fugae collis, quam campi, fuerat*^a: ut legit Perizonius^b. Editi^a Jug. 49. autem codices habent: *quam campi fuerant*: sine commate.^b Ad Sanct. Min. iv. 8.

Est & alius commatis usus, cuius meminit Vossius^c, quo non ad^c Gram. conjunctae orationis partes distinguenda^c Lat. p. 271. sed in simplici sententia ad tollendam ambiguitatem adhibetur. Quemadmodum in illo Ciceronis: *Summa quidem auctoritate philosophi haec tria genera confusa, cogitatione distinguunt*^d. Ubi comma^d Off. ii. ponitur post *confusa*, ne conjun-^{io} gendum putetur cum *cogitatione*, quod proxime sequitur.

Veruntamen, ut supra diximus, in simplici oratione nullus proprie est distinctionum locus; ideoque in scribendo, ne ex ambiguitate aliqua hic commatis usus unquam necessarius sit, quantum fieri liceat, semper cavere oportet. Atque hoc verborum ordinem immutando plerumque effici potest. Ut si Cicero scripsisset:

co-

cogitatione haec tria genera confusa distinguunt. Sed altera forsan collocatio, tanquam numerosior, ut eam sequeretur, induxit.

Quanquam autem in omni sententia conjuncta, ubicunque novum membrum aut pars illius incipit, locum habeat distinctio, cujus ope ab eo, quod praecessit, separetur; saepe tamen accidit, ut comma melius omitti possit.

Atque sic se res habet, cum in brevioribus sententiis, quae adeo per se manifestae sunt, ut nullam distinctionem postulent; tum etiam in longioribus, ubi interpunctorum multitudo nimis conferta confusionem potius, quam lucem pariat orationi.

In primis autem inter duo vocabula, copula tantum separata, comma omitti potest. Ut si dicam: *Hoc & illud fieri oportet*: vel, *Nec hoc nec illud fieri oportet*. Et praesertim si voces ejusdem significationis sint. Ut illae: *Doctrina & eruditione clarus atque illustris*. Sin deest copula,

pula, rectius comma interponitur. Sic: *Iusta, injusta pariter aestimat.* Item si tres vel plures sint voces, quarum singulae aut duae postremae copula vinciuntur, hoc pacto: *Vir magnus, & doctus, & pius*: aut, *Vir magnus, doctus, & pius.*

Quae autem in nominibus ostendimus, de verbis pari ratione intelligi debent.

Apposita etiam nomina, si sola, aut cum una tantum voce conjuncta, distinctionem melius excludere videntur. Ut in illis: *Stella Arcturus. Tua cura Lycoris*^a. *Pan deus*^a Virg. *Arcadiae venit.* Attamen si plures voces a nomine appposito dependeant, melius sejungitur. Ut apud Horatium: *Donarem tripodas, praemia fortium Graiorum*^b.^b Carm. iv. 8. 3.

Idem quoque dici potest de sententiis relativis, ut vocantur, quoties nimirum antecedens membrum ex una voce consistit. Ut in illo: *Sunt qui ita dicant. At: Vivunt hodie, qui ea facere haud dubitent.* Item: *Non*

Non desunt doctissimi homines, qui ita sentiant.

His adjungi debent sententiae ejusmodi, quarum posterius membrum per modum infinitum efferri potest. Ita sine distinctione dicimus: *Volo ut tu facias: et, volo te facere.* Contra autem: *Rex ei statim jussit, ut quam primum ab urbe decederet.* Sed excluso commate: *Rex ei statim jussit ab urbe quam primum decedere.*

Ex his autem quae diximus, de aliis haud dissimilis naturae non difficile erit judicium facere

SEMICOLON.

SEMICOLON ad conjuncta membra distinguenda, ut diximus, proprie adhibetur.

Conjunctum autem membrum duo minimum simplicia continet.

Si conjuncta igitur oratio in membra aliquot ejusdem gradus primo dividi possit, quae in alia iterum simplicia membra separentur, priora semicolo disjungi debent.

Ex-

Exempla rem clariorem reddent.
Si in eum plurimum fortuna potest,
qui suas rationes omnes in casum
contulerit; non sunt omnia commit-
tenda fortunae, ne magnam nimis in
nos habeat dominationem^a. Haec sen-^a Erythr.
 tentia in duas aequales partes primo De elo-
 dividitur, quarum utraque duas alias cut. p. 44.
 comprehendit. Priores igitur semi-
 colo, posteriores commate distin-
 guuntur. Eadem quoque est ratio il-
 lius Tullii: *Si quantum in agro*
locisque desertis audacia potest, tan-
tum in foro atque judiciis impuden-
tia valeret; non minus in causa
cederet Aulus Caecina Sexti Aebu-
tii impudentiae, quam tum in vi
facienda cessit audaciae^b. Item: *Si^b* Pro Cae-
in ipso illo gladiatorio vitae certa- cin. i.
mine, quo ferro decernitur, tamen
ante congressum multa fiunt, quae
non ad vulnus, sed ad speciem va-
lere videantur; quanto hoc magis
in oratione expectandum, in qua non
vis potius, sed delectatio postulatur^c. ^c Id. De
 Similiter: *Senectutem omnes optant,* ^{orat. ii.}
eandem accusant adepti; tanta est³¹⁷

inconstantia stultitiae, atque per-
versitas^a.
^a Cic. de
 senect. 4.

Quae haecenus attulimus exempla,
 ex duobus conjunctis membris con-
 sistunt; quorum singula protasi &
 apodosi sua instruuntur. Praeterea
 in secundo ac tertio membra tam
 protasis, quam apodosis sunt in-
 flexa. Venusta quoque est primi ac
 secundi compositio, quod in utroque
 membro conjuncto simplicia membra
 non numero tantum, sed etiam mag-
 nitudine sunt aequalia.

Sequitur trimembre exemplum.
Si considerare volumus, quae sit in
natura excellentia & dignitas; in-
telligemus quam sit turpe diffluere
luxuria, & delicate ac molliter vi-
vere; quamque honestum parce, con-
^b Id. Off. i.
 106. *tinenter, severe, sobrie*^b.

Illud ex quatuor conficitur: *Res*
familiaris primum bene parta sit,
nulloque turpi quaestu, neque odio-
so; tum quam plurimis, modo dignis,
se utilem praebeat; deinde augeatur
ratione, diligentia, parsimonia; nec
libi-

libidini potius luxuriaeque, quam liberalitati & beneficentiae pareat^a. ^a Cic. Off.

Et ne longius progrediamur, alio quinque membrorum contenti erimus. *Natura vi rationis hominem conciliat homini & ad orationis, & ad vitae societatem; ingeneratque in primis praecipuum quendam amorem in eos, qui procreati sunt; impellitque ut hominum coetus & celebritates & esse, & a se obiri velit; ob easque causas studeat parare ea, quae suppeditent & ad cultum, & ad victum; nec sibi soli, sed coniugi, liberis, ceterisque, quos caros habeat, tuerique debeat*^b. ^b Ibid. 12.

Quanquam autem semicolon ad conjuncta membra distinguenda proprie adhibeatur; non tamen necessarium est, ut omnia membra, quae hac distinctione dividuntur, sint conjuncta. Etenim, cum oratio in partes maximas, & inter se aequales secetur, si quaedam ex iis, vel una tantum sit conjuncta, omnes istae partes ejusdem gradus semicolo suspendi debent.

^a Cicer.
Tusc. iii.
14.

^b Id. pro
Mil. 42.

^c Erythr.
De elo-
cut. p. 96.

^d Terent.
Eun. i. 2.
75.

Exemplo sit: *In quem cadit aegritudo; verisimile est in eundem cadere timorem, infractionem animi, & demissionem*^a. Item quod sequitur: *Nihil est tam molle, tam tenerum, tam aut fragile, aut flexibile; quam voluntas civium*^b. In huiusmodi sententiis nunc protasis tantum, nunc apodosis duo, tria, aut plura etiam membra simplicia complectitur; cum altera simplex sit. Quod in exemplis prolatis licet videre. In priori enim exemplo prius, in posteriori posterius membrum est simplex.

His duo alia exempla, unum trium, alterum quatuor membrorum, subiiciemus. *Non dico te ab sociis pecunias accepisse; non sum in eo occupatus, quod civitates, regna, domos omnium depeculatus es; furta, rapinas omnes tuas omitto*^c. Et: *Parvula hinc est abrepta; eduxit mater pro sua; soror est dicta; cupio abducere, ut reddam suis*^d. In altero exemplo primum solummodo membrum est simplex, in altero ultimum tantum est conjunctum.

Fit

Fit etiam aliquando, ut membra inter se opposita, quae ad idem verbum spectant, semicolo separentur. *Non enim regnum; sed fugam, exilium, egestatem, & omnes has, quae me premunt, aerumnas cum anima simul amisisti*^a. Eleganter Tullius: *Ex hac parte pudor, illinc petulantia; hinc fides, illinc fraudatio; hinc pietas, illinc scelus; hinc honestas, illinc turpitudine; denique aequitas, temperantia, fortitudo, prudentia, virtutes omnes certant, cum iniquitate, cum luxuria, cum ignavia, cum temeritate, cum vitiis omnibus*^b.

^a Sallust.
Jugurth.
14.

^b Catil. ii.

Huc etiam referri possunt sententiae ejusmodi, quibus, praeunte toto, partes sequuntur. Quod genus est illud: *Artis dicendi partes sunt quatuor; inventio, dispositio, elocutio, & pronuntiatio.*^{25.}

Comma exclusum semicoli sedem in eadem sententia nonnunquam occupat. Exemplum e Terentio petemus, quod duplicem interpungendi rationem admittit. Scribas enim:
Om-

Omnibus nobis ut res dant sese; ita magni, atque humiles sumus. Aut, omisso commate, hoc pacto: *Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus*^a. Sic in illo Tullii supra allato: *Si quantum in agro locisque desertis audacia potest, tantum in foro atque judicii impudentia valeret; non minus in causa cederet Aulus Caecina Sexti Aebutii impudentiae, quam tum in vi facienda cessit audaciae*^b. Comma hic omittitur post vocem *agro*, atque aliud post *foro*; cum alioquin revera hujus sententiae protasis duo conjuncta membra contineat, quas, commatibus his adscriptis, semicolo ad verbum *potest* sejungi oporteret; unde etiam protasis, quae verbo *valeret* terminatur, colon requireret. Sed eo interpungendi modo, quem hic secuti sumus, singula orationis membra clarius & elegantius, ni fallor, inter se respondere videntur.

Semicolo autem nunquam est locus, ubi comma in eadem oratione non invenitur.

Non

^aHec. iii.
3. 20.

^bPro Caecina. i.

Non defuerunt tamen, qui sententias ex duobus simplicibus membris confectas semicolo defecari voluerint, si partes reflexionem habeant; quo sane interpuncti hujus usus cum eo commatis confundi videtur. Nam quae iusta causa diversae distinctionis inter haec duo: *Umbra movetur, & motus non percipitur*: et, *Umbra movetur, sed motus non percipitur*? Si longior vocis suspensio inter membra posteriora, quam priora requiri dicatur; vocis inflexione eam id satis rependi posse supra monuimus^a. ^a Pag. 58.

C O L O N.

COLON sequitur, cujus explicatio paulo est difficilior.

Distinguit autem, ut diximus, ea membra conjuncta, quae in alia iterum dividi possunt, quorum unum saltem est conjunctum.

Ut descriptio haec planior fiat, exemplis illustrare conabimur. *Quemadmodum horologii umbram progredientem non cernimus, ita ingeniorum profectus ex intervallo tantum*
sen-

sentitur. Utrumque membrum hic simplex est, ideoque comma interferitur. *Quemadmodum horologii umbram progressam sentimus, progredientem non cernimus; ita ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex intervallo sentitur.* Sententia haec in duas aequales partes primum dividitur, easque conjunctas, quippe quae alias includant. Priores igitur semicolon, posteriores comma suspendit; neque locus hic colo conceditur. Quae sequitur autem colon admittit: *Quemadmodum horologii umbram progressam sentimus, progredientem non cernimus; & herbam crevisse apparet, crescere autem nulli videtur: ita & ingeniorum profectus, quoniam minutis constat auctibus, ex intervallo sentitur.* Ingenii profectus umbrae motioni atque herbarum augmento hic confertur, quae collatio in duas summas partes sententiam distinguit. At cum ea, tum quae de umbrae motione, tum etiam de augmento herbarum dicuntur, duo simplicia mem-

membra contineant, semicolo a se disjungi oportet; ideoque majori interpuncto opus est, quo ab altera sententiae parte, cui ex adverso respondent, separentur; atque hoc est colon.

Alterum exemplum e Cicerone petemus: *Quanquam te, Marce fili, annum jam audientem Cratippum, idque Athenis, abundare oportet praeceptis institutisque philosophiae, propter summam & doctoris auctoritatem, & urbis; quorum alter te scientia augere potest, a'tera exemplis: tamen ut ipse ad meam utilitatem semper cum Graecis Latina conjunxi, neque id in dicendi exercitatione solum, sed etiam in philosophia feci; idem tibi censeo faciendum, ut par sis in utriusque orationis facultate*^a.

^a Off. i. 1.

In priori exemplo protasis in duo membra semicolo suspensa dividitur, quorum utrumque iterum commate disjungitur; apodosis autem duo tantum simplicia membra complectitur, commate disjuncta. Sed in ex-

K

emplo

emplo posteriori tum protasis, tum apodosis in duo conjuncta membra separatur.

Atque posterior haec forma periodi pulcherrima censetur, praesertim si membra paria sint, aut fere paria. Ut apud Ciceronem: *Sed quod erant quidam iique multi, qui aut in republica propter ancipitem, quae non potest esse sejuncta, faciendi dicendique sapientiam florent, ut Themistocles, ut Pericles, ut Theramenes; aut qui minus ipsi in republica versarentur, sed hujus tamen ejusdem sapientiae doctores essent, ut Gorgias, Thrasymachus, Isocrates: inventi sunt, qui, cum ipsi doctrina & ingeniis abundarent, a re autem civili & a negotiis animi quodam judicio abhorrerent, hanc dicendi exercitationem exagitarent, atque contemnerent; quorum princeps Socrates fuit, is, qui omnium eruditorum testimonio, totiusque judicio Graeciae, cum prudentia, & acumine, & venustate, & subtilitate, tum vero eloquentia, varietate,*

co-

copia, quam se cunque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps^a.

^a De orat.
iii. 59.

Fit autem nonnunquam, ut sententiae colo divisa pars altera duo aut plura forsan semicola contineat, cum altera ex simplici membro consistat. Ita Cicero: *Si quid est in me ingenii, iudices, quod sentio quam sit exiguum; aut si qua exercitatio dicendi, in qua me non inficior mediocriter esse versatum; aut si huiusce rei ratio aliqua, ab optimarum artium studiis & disciplina profecta, a qua ego nullum confiteor aetatis meae tempus abhorruisse: earum rerum omnium vel in primis hic A. Lici-
nius fructum a me repetere prope suo jure debet*^b.

^b Pro
Arch. i.

Sin autem rem accuratius expendimus, in longioribus quibusdam sententiis aliam distinctionis notam colo majorem deesse inveniemus. Ut in illo Ciceronis: *Est igitur haec, iudices, non scripta, sed nata lex: quam non didicimus, accepimus, legimus; verum ex natura ipsa arripuimus,*

*Pro Mi-
lon. 10.

hausimus, expressimus: ad quam non docti, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus: ut si vita nostra in aliquas insidias, si in vim, si in tela aut latronum, aut inimicorum incidisset; omnis honesta ratio esset expediendae salutis^a. Prior pars sententiae (nam summa membra hic non sunt inflexa) voce *sumus* terminatur, quae maiorem distinctionem, quam colon, requirit; quia duo cola in partibus ejus interpungendis praecesserunt. Quamobrem in huiusmodi orationibus aut novam aliquam distinctionis notam introduci, aut colon duorum interpunctorum vicem sustinere necesse est.

Aliud exemplum videre licet in principio orationis, *Ad Quirites post reditum*; ubi apodosis incipit a verbis, *ejus devotionis*. Tertium sit,
^bPag. 74. quod paulo supra adduximus^b.

Colon autem in iis orationibus, quae semicolon non habent, nunquam invenitur; praeterquam ob duas causas, quae locum ei vindicent.

Al-

Altera est, cum verba alicujus introducit. *Is ita cum Caesare egit: Si pacem populus Romanus cum Helvetiis faceret, in eam partem ituros, atque ibi futuros Helvetios, ubi Caesar constituisset, &c.* Et paulo post: *His Caesar ita respondit: Eo sibi minus dubitationis dari, quod eas res, quas legati Helvetii commemorassent, memoria teneret, &c.*^a Sic apud Terentium: *Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet: Omnes sibi malle melius esse, quam aliis*^b. Similiter apud Cic. *Arcefilas primum, qui Polemonem audierat, ex variis Platonis libris, sermonibusque Socraticis hoc maxime arripuit: Nihil esse certi, quod aut sensibus, aut animo percipi possit*^c. Imo, quod ita adducitur, in medio alterius sententiae aliquando inclusum colo ab ea utrinque distinguitur. Ut apud Ciceronem: *Illa ipsa exclamatio: Non potest melius: sit velim crebra*^d.

^a Caesar
De bell.
Gall. i.
11, 12.

^b Andr. ii.
5. 16.

^c De orat.
iii. 67.

^d Ibid.
iii. 101.

Altera causa est, cum, finito sensu, aliquid attexitur, quod a priori sententia

tentia dependet. Ita : *Ferunt Aegyptii se omnium hominum primos fuisse : at me non convincunt.* Sed melius in orationibus conjunctis. Ut apud Suetonium : *Incitato equo, cujus causa pridie Circenses, ne inquietaretur, viciniae silentium per milites indicare solebat, praeter equile marmoreum, & praesepe eburneum, praeterque purpurea tegumenta, ac monilia e gemmis, domum etiam, & familiam, & supellectilem dedit, quo lautius nomine ejus invitati acciperentur : consulatum quoque traditur destinasse^a.* In utroque exemplo prius membrum sensum per se efficit perfectum, sed non ita posterius.

• In Calig.
55.

SEMIPERIODUS.

SEMIPERIODUS inter colon & periodum, ut semicolon inter comma & colon, mediam habere potestatem dicitur.

Sen-

Sententiam igitur perfectam terminat; sed cui nova ex se nata annectitur, quae a litera minuscula incipit.

Exemplum proferunt e Sallustio: *Omnis nostra vis in animo & corpore sita est. animi imperio, corporis servitio magis utimur. alterum nobis cum dis, alterum cum belluis commune est*^a. Item illud ^a Bell. Car. i. Ciceronis: *Debet talibus in rebus excitare animos non cognitio solum rerum, sed etiam recordatio. tametsi incidamus oportet media, ne nimis sero ad extrema veniamus*^b. ^b Phil. ii. 47- Hisce congruit apud eundem: *Optima haereditas a patribus traditur liberis, omnique patrimonio praestantior, gloria virtutis, rerumque gestarum. cui dedecori esse nefas & impium judicandum est*^c. ^c Oel. 121.

Cum hujusce autem distinctionis usus illi, quem colo proxime tribuimus, valde affinis videatur; nonnulli in eo discrimen posuerunt, quasi tum demum semiperiodo locus sit, quum sensus posterior a priori

ori dependeat, sed copula ei non
* Lewis, connectatur^a.
Essay p.2.

Discrimen hoc satis manifestum
 apparebit, si exempla hic adscripta
 cum eo conferantur, quod de colo
 agentes postremum attulimus.

Qui semiperiodo non utuntur,
 alias colon loco ejus adhibent; alias
 periodum, de qua jam dicturi sumus.

P E R I O D U S.

PERIODUS ponitur, cum senten-
 tia sit absoluta, nec sequentia pro-
 spiciat.

A semiperiodo autem differt, quod
 a litera majuscula excipitur.

Proinde ut colo semicolon inclu-
 ditur, ita semiperiodus periodo.

Praeter exempla jam adducta aliud
 e Cicerone adscribemus. *Est igitur
 proprium munus magistratus intel-
 ligere, se gerere personam civitatis,
 debereque ejus dignitatem & decus
 sustinere, servare leges, jura descri-
 bere, ea fidei suae commissa memi-
 nisse. Privatum autem oportet aequo*
 &

& pari cum civibus jure vivere; neque submissum & abjectum, neque se effferentem; tum in republica ea velle, quae tranquilla & honesta sint. talem enim & sentire bonum civem, & dicere solemus. Peregrini autem & incolae officium est nihil praeter suum negotium agere^a. Secunda ex his periodis semiperiodum in se continet.

^aOff. i.
124.

Sin plane ad aliud argumentum accedatur, non tantum majuscula litera, sed novo etiam versu exordiri convenit. Quod cum fit, *paragraphi* nomen obtinet.

Nec sententias tantum (ut obiter id moneamus) a majuscula litera inchoare oportet; sed etiam nomina propria, atque deducta inde tum adjectiva, tum adverbia. Sic: *Homerus, Cicero; Homericus, Ciceronianus*. Et: *Latium, Latinus, Latine*. Item cum verba alicujus recitantur, a majuscula litera incipiunt. Ut: *Tum Catulus: Quo ista majora ac mirabilia fecisti, eo me major expecta-*

L

pecta-

pectatio tenet, quibusnam rationibus, quibusve praeceptis ea tanta
^a Cic. De *res comparetur*^a. Et: Tum ille,
 orat. ii. 74. *Adimere, inquit, omnem recusationem Crasso volui; quem ego paulo sciebam vel pudentius, vel invitius*
^b Ibid. iii. *ad hoc genus sermonis accedere*^b.
 64.

P A R E N T H E S I S.

PARENTHESIS ea, quae sententiae includuntur, nec ejus sunt pars, sed salvo sensu abesse possunt, a reliquo orationis corpore sejungit. Ut apud Ciceronem: *Cujus in labris veteres comici, etiam cum illi male dicerent (quod tum Athenis fieri licebat) leporem habitasse dixerunt*^c.

^c Ibid.
 138.

Ceterum quo obscuritas evitetur, post parenthesin longiorem unum vel plura verba, quae illam proxime antecesserunt, haud invenuste aliquando repetuntur. Ita: *Nostra est enim (si modo nos oratores sumus, si in civium disceptationibus, si in periculis, si in deliberationibus publicis*

licis adhibendi auctores & principes sumus) nostra est, inquam, omnis ista prudentiae doctrinaeque possessio, in quam homines, quasi caducam atque vacuam, abundantes otio, nobis occupatis, involaverunt^a.

^a Cic. De
orat. iii.
122.

Longiores autem parentheses, vel nimis crebras, quantum fieri potest, vitare oportet.

Sed in usu ejus bifariam peccatur. Nam alii eam usurpant, cum consultius sit omittere; alii contra omittunt, cum rectius adhiberi debeat.

Priores verba hujusmodi, *inquit, ut arbitror, ut ante dixi*, & similia, parenthesi includunt; quae commate melius utrinque separantur.

Posteriores duplex colon parenthesis loco substituunt. Exemplum sit illud apud Ciceronem, quod in nonnullis editionibus ita interpungitur: *Quare istos sine ulla contumelia dimittamus: sunt enim & boni viri, &, quoniam sibi ita videntur, beati: tantumque eos admo-*

neamus, ut illud, etiamsi est verissimum, tacitum tamen, tanquam *mysterium, teneant*^a. Sed clarior, opinor, sensus erit, si, parenthesi interposita, hoc modo distinguatur: *Quare istos sine ulla contumelia dimittamus (sunt enim & boni viri, &, quoniam sibi ita videntur, beati) tantumque eos admoneamus, ut illud, etiamsi est verissimum, tacitum tamen, tanquam mysterium, teneant*. Accedit etiam, quod parenthesi conclusa in pronunciando aliter efferantur; idque, ut Vossius censet, voce plurimum magis submissa^b; ob quam causam sane propria nota signari debent.

Gramm.
Lat. P.
276.

PARATHESIS.

PARATHESIS includit id, quod expositionis, vel illustrationis causa interferitur.

Ufus ejus haud admodum frequens est. Illustrabimus igitur ex Ciceronis loco paulo ante laudato: *Cujus [Periclis] in labris veteres comici leporem habitasse dixerunt*^c.

Hacten-

Haftenus ſententiarum diſtinctiones tractavimus, ſupereſt ut de affectuum notis pauca dicamus.

Q U A E S T I O.

QUAESTIONIS nota vocem ſuſpendit.

Sed pro diverſa ratione affectus nunc ſingula verba, nunc conjuncta, nunc ſententiae duntaxat finis notatur.

Singulorum exempla e Cicerone proferemus. *Vobis non modo inſpectantibus, ſed etiam armatis, & huic judicio praefidentibus, haec tanta virtus ex hac urbe expelletur? exterminabitur? ejicietur^a?* Hic ſingula ^a Pro Mil. verba notari videmus. In ſequenti ^{102.} loco conjuncta: *Quibus tandem gradibus Romulus eſcendit in caelum? iisne, quae iſti bona appellant? an rebus geſtis atque virtutibus^b?* Fini ^b Parad. i. autem ſententiae hoc pacto apponitur: *Quidnam bonum eſt, quod non eum, qui id poſſidet, meliorem facit^c?*

^c Ibid.

In

In primo ac secundo exemplo singularae quaestiones non totidem diversas sententias constituunt; sed ut partes ejusdem sententiae considerari debent, eamque ob causam minuscule litera incipiunt. Hoc facile apparebit, si figura orationis immutetur; quod in secundo exemplo sic effici potest: *Gradus, quibus Romulus tandem escendit in caelum, non ii sunt, quae isti bona appellant; sed res gestae atque virtutes.*

Quaestio etiam aliquando non totam orationem, sed partem illius duntaxat afficit. Et cum res ita se habet, interrogatio quasi apodosi sententiae vicem sustinet; quae pro diversa ratione reliquorum membrorum nunc majori, nunc minori distinctione a protasi sejungi debet. Exemplum Cicero praebit: *Facinus est vinciri civem Romanum, scelus verberari, prope paricidium necari; quid dicam in crucem tol-*

* In Verr.
v. 170.

lere^a? Hic protasis semicolo suspens-

penditur, quia commata tantum praecesserunt.

Ceterum non hic audiendi esse videntur, qui quaestionis notam tuto omitti posse existimant, si sententia eo usque producat, ut interrogandi vis, quae initio sententiae conspicua erat, paulatim vim amittat^a. Contrariam sane opinionem non minus acute, quam eleganter tueretur Putcanus. *Quid hoc aliud, inquit, quam sagittam mittere, quae citra scopum cadat? telum vibrare, quod non pertingat? Frustra interrogando primam attollis periodum, nisi & ultima sustentetur. Adhibendum igitur signum vel tum maxime, cum dubitare possis, an interrogatio defecerit^b. Exemplum e* Cicerone suppeditat: *Quo tandem igitur gaudio affici necesse est sapientis animum, cum his habitantem pernoctantemque curis; ut cum totius mundi motus conversionesque perspexerit, sideraque viderit innumerable caelo inhaerentia cum ejus ipsius*

^a Voff.
Gr. Lat.
p. 275.
Nouv.
Meth.
pour ap-
pren. la
lang. Lat.
p. 669.

^b Fac. diff.
p. 105.

*ipsius motu congruere, certis infixis
sedibus; septem alia suos quaeque
tenere cursus, multum inter se aut
altitudine aut humilitate distantia,
quorum vagi motus rata tamen &
Tusc. v. certa sui cursus spatia definiant^a?
69.

EXCLAMATIO.

EXCLAMATIONIS nota vocem ob
motum animi vehementiorem altius
tollendam esse monet.

Ad varios igitur affectus expri-
mendos usurpatur, quorum singuli
(si commode id fieri posset) pecu-
liare signum haud immerito forsan
poscere videantur.

Praecipuorum tantum exempla e
Tullio proferemus, unde facile erit
de aliis judicare.

Admirantis vim exprimit in illo:
*O clementiam admirabilem, atque
omni laude, praedicatione, literis,
monumentisque decorandam^b!*

^bPro Li-
gar. 6.

Optantis, cum ait: *Utinam P.
Clodius non modo viveret; sed etiam
praetor,*

raetor, consul, dictator esset; ante-
am hoc spectaculum viderem^a!

^aPro Mil.

Dolentis vero in illis: O me mi-
serum! o me infelicem^b!

^{103.}

^bIbid.

^{102.}

Misericordiae quoque motum fig-
nificat. Ut: O miserum & infe-
licem illum diem, quo consul om-
nibus centuriis P. Sulla renun-
ciatus est! o falsam spem! o
volucrum fortunam! o caecam cu-
pidinem! o praeposteram gratula-
tionem^c!

^cPro Sull.

Indignantis vim habet, quod se-
quitur. O audaciam immanem! tu
ingredi illam domum ausus es? tu
illud sanctissimum limen intrare^d?
Item verba Milonis: O frustra sus-
cepti mei labores! o spes fallaces!
o cogitationes inanes meae! Ego,
cum tribunus plebis, republica op-
pressa, me senatui dedissem, quem
extinctum acceperam, mihi unquam
bonorum praesidium defuturum pu-
tare^e?

^{91.}

^dPhil. ii.

^{68.}

^ePro Mil.

Alias contemptum indicat. Sic:
O tenebrae! o lutum! o sordes!

^{94.}

M

o pa-

*o paterni generis oblite, materni
vix memor^a!*

^a In Pis.
62.

Denique irrisionibus inservit. U
contra Antonium: *O praeclarum
custodem, ut aiunt, lupum^b!*

^b Phil. iii.
27.

Imperfectae autem orationi haec
nota saepe subicitur, quod de signo
quaestionis etiam supra observavi-
mus. Hinc sententia, quam afficit,
nec incipit semper a maiuscula li-
tera, nec excipitur; ut ex pluribus
exemplis hic allatis apparet.

De notis affectuum, atque adeo de
tota interpungendi ratione satis, opi-
nor, pro instituto nostro diximus.

F I N I S.

E R R A T A.

PAg. 14. v. 2. leg. philosophica. 27. 13. del,
post caeteris. 40. 10. in Verr. vii. v. 21. Ligar.
42. 1. d., v. 13. d., post tumuli. 44. 22. Caecina.
53. 14. sententias. 57. 14. contortam & tractam.

ni

ma

ec
o
i-
t,
i-
s

c